

Vapaa-aika, museopalvelut

9.2.2022

Dnro 12987-2019
(10 02 03)Kaupunkiympäristö, kaavoitus
Satu Tiainen**Lausunto Kansaneläkelaitoksen kuntoutustutkimuskeskus Petrean kulttuurihistoriallises-
ta arvos-ta, Turku 32-45-4, Peltolantie 3**

Viite: kaavoittaja Satu Tiainen pyytänyt lausuntoa sähköpostilla, pyyntöä ei ole kirjattu

Turun museokeskus/kulttuuriperintöyksikkö/tutkija Sanna Kupila:

Kaupunkiympäristötoimiala, kaavoitus, kaavoitusarkkitehti Satu Tiainen on pyytänyt Turun museokeskuksen/Varsinais-Suomen maakuntamuseon lausuntoa Kansaneläkelaitoksen kuntoutustutkimuskeskus Petreasta laaditun rakennushistoriallisen selvityksen (RHS) riittävydestä asemakaavanmuutoksen perusselvitykseksi sekä siitä, mikä on selvityksen pohjalta Museokeskuksen kanta rakennuksen suojelutarpeista.

Petreasta valmistui marraskuussa 2021 arkkitehtitoimisto Ark-byroo oy:n tekemä rakennushistoriaselvitys (RHS). Se on laadittu alueella vireillä olevan kaavoituksen tausta-aineistoksi. Tontille suunnitellaan asuinrakentamista. Tontilla on edelleen voimassa alkuperäinen vuonna 1968 vahvistettu asema-kaava, joka on laadittu ko. rakennuksen rakentamista varten.

Rakennuksessa toimi Kansaneläkelaitoksen kuntoutustutkimuskeskus vuoteen 1992, jolloin sen toiminta organisaatiouudistuksen myötä jakautui eri yksiköihin. Tämän jälkeen rakennuksessa on ollut enemmän pelkästään kuntoutustoimintaa, ja siitä on vastannut ensin Kelan kuntoutuksen palveluyksikkö ja 2000-luvulla sisäinen yhtiö Petrea, myöhempi Petrea säätiö vuoteen 2016 saakka. Sen jälkeen rakennus on ollut mm. Turun vammaispalvelujen ja Kelan tulkkauspalvelujen käytössä.

Ark-byroon laatima rakennushistoriaselvitys on kattava kokonaisuus selvitysalueen historiasta. Alueelle sijoittui 1920-luvulla Petreliuksen lastenkodin toimintaa ja rakennuksia, joista suunnittelualueella sijaitsee vielä Gustafsborgin vuonna 1932 valmistunut lastenkotirakennus. Selvitys esittelee myös Gustafsborgin rakennusvaiheet, vaikka pääpaino on kuntoutuskeskuksessa.

Kansaneläkelaitoksen toimenkuvaan tuli lakisääteiseksi velvollisuudeksi vuoden 1963 sairaus- ja vakuutuslain myötä järjestää kuntoutusta. Sen johdosta päätettiin perustaa alueellisia kuntoutuskeskuksia eri puolille Suomea. Niiden yhteyteen haluttiin kuntoutustoiminnan lisäksi tilat tutkimukselle sekä alan koulutukselle. Ensimmäinen, ja lopulta ainoa, tutkimuskeskus valmistui Turkuun vuonna 1972.

Vapaa-aika, museopalvelut

9.2.2022

Dnro 12987-2019
(10 02 03)

Suunnittelijaksi valikoitui turkulainen arkkitehti Aarne Ehojoki. Hän oli aiemmin suunnitellut Turkuun useita julkisia rakennuksia kuten Turun kauppakorkeakoulun (1958), yliopiston Fennicum (1967) ja Kansaneläkelaitoksen Turun toimipisteen rakennuksen Eerikinkadulla (1969). Eerikinkadun rakennus valmistui vuotta aiemmin (1971) kuin Petrea. Ehojoki jatkoi näin yhteistyötään Kansaneläkelaitoksen kanssa ja hän suunnitteli Kansaneläkelaitoksen toimitaloja myöhemmin myös Seinäjoelle, Kuopioon ja Ouluun.

Kuntoutuskeskus valmistui kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä rakennusvaiheessa valmistuivat tilat A–G. Hallintosiivessä A sijaitsivat myös opetustilat ja auditorio. Rakennuksen länsipäässä sijaitsi kolmekerroksinen asuntolaosa. Tiloja laajennettiin vuosina 1979–1981 siivillä H–L. Tällöin rakennuksen itäpäähän lisättiin kolmekerroksinen uusi hallintosiipi ja sen viereen kirjasto. Länsipäädyssä tehtiin lisää tilaa työkokeilutoiminnalle.

Petreasta haluttiin aikoinaan esteettinen kokonaisuus. Piha- ja puutarha-alueiden suunnittelijaksi valikoitui maisema-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröijer. Hän oli tehnyt yhteistyötä Ehojoen kanssa jo Kelan Eerikinkadun toimitalon yhteydessä. Istutuksissa on yhdistetty luonnonpuita ja istutettuja kasveja, kuten marjakuusia. Sisäpihat ovat osin laatoitettuja. Niissä on sekä matalia pensaita että mm. pihlajia. Sisäpihojen ansioista kaikista huonetiloista on yhteys luontoon. Puutarhasuunnitelmaan kuuluivat myös pelikentät ja metsäinen kuntoilupolku. Nämä molemmat olivat tärkeä osa kuntoutustoimintaa. Nykyisin tontti ja ympäristö on paikoin metsittyä ja polut ovat lähes huomaamattomia.

Rakennuksen yleisilme on matala, ja se on pääosin yksikerroksinen, toisiinsa liittyvistä siivistä muodostuva kokonaisuus, johon sisältyvät kolmekerroksiset asuntola- ja hallintosiivet. Tasakattoisten rakennussiipien väliin jäivät istutetut sisäpihat. Julkisivut on kauttaaltaan päällystetty vaaleilla keraamisilla laatoilla. Pääsisäänkäynti on ilmeeltään leijuva.

Selvitys antaa kokonaiskuvan kohteen nykytilasta ja käytetyistä materiaaleista. Otetut valokuvat on merkitty rakennuksen pohjakaavioihin, mikä helpottaa kokonaisuuden hahmottamista. Keskeiset rakennusvaiheet ja muutokset on myös merkitty kaavioihin ja selitetty sanallisesti. Rakennuksessa tehdyt muutostyöt ovat olleet huomaamattomia ja kokonaisuutta ajatellen pienehköjä. Asuntolasiipi F ja uimahalli D-siivessä on saneerattu 1990-luvulla. Muutokset on tuotu RHS:ssä esille selkeästi liitteiden kohdalla.

Selvitys kuvaa sanallisesti ja valokuvien avulla rakennuksen julkiset ja varmasti keskeisimmät tilat: aulat, käytävät salit ja auditorio. Yksityisemmät tilat kuten toimistohuoneet ja nykyisin tyhjillään olevista asuntolasiiven asuinhuoneista ei ole valokuvia. Yleensäkin sisätiloista on selvityksessä niukasti kuvia.

Tasakattoinen, matala, maastoon häviävä kuntoutustutkimuskeskus on ajalleen tyypillinen laitosrakennus. Vastaavanlaisia ovat 1970-luvulla toteutetut terveyskeskukset. Rakennus on säilyttänyt hyvin julkisivujen osalta alkuperäiset ominaispiirteensä. Rakennusta kauttaaltaan peittävä vaalea klinkkeri luo

Vapaa-aika, museopalvelut

9.2.2022

Dnro 12987-2019
(10 02 03)

rakennuksesta yksiaineisen kokonaisuuden, jossa erottuvat ilmeeltään leijuva pääsisäänkäynnin katos ja auditorion puolipyöreä, amfiteatterimainen ulkomuoto.

Ominaispiirteet ovat hyvin säilyneet myös sisätilojen osalta. Tilaratkaisut suunniteltiin alkujaankin muunneltaviksi, tämän mahdollistivat rakennuksessa käytetyt TT-elementit. Sisätiloja on kuitenkin muunneltu vuosien aikana yllättävän vähän. Jopa alkuperäisiä käytävien ja väliovien voimakkaita 1970-luvun värejä (keltainen, kirkkaan sininen, murrettu vihreä) on säilynyt. Hallintosiiven aula ja kokoussali 1970-luvun lopulta ovat rakennuksen edustavimmat tilat. Niissä käytetyt alkuperäiset materiaalit – aulan marmorilattia ja puusäleseinä sekä messinkiset yksityiskohdat, ovat edelleen olemassa. Aulan seinällä on lisäksi koko tilan mittainen tekstiilitaiteilija Pirkko Hammarbergin kuvakudos *Suomalainen metsä*, joka valmistui vuonna 1981. Myös aulan suuret kasviruukut ovat tiettävästi alkuperäisiä ja liittyvät Rosenbröijerin kokonaissuunnitelmaan sisätilojen kasvillisuuden osalta.

Turun museokeskus toteaa lausuntonaan, että Kansaneläkelaitoksen kuntoutustutkimuskeskus Petreasta ja samalla tontilla sijaitsevasta lastenkotirakennus Gustafsborgista tehty RHS esittelee molempien rakennusten historian ja nykytilanteen. Selvitys tuo ilmi, että kuntoutustutkimuskeskus on Suomessa ainoa laatuaan, sillä vastaavanlaisia ei perustettu muualle Suomeen, vaikka näin alkujaan suunniteltiin. Rakennus on lisäksi säilyttänyt hyvin alkuperäiset ominaispiirteensä julkisivujen kuin pääosin myös sisätilojen osalta. Vaalea, suuri, mutta matala rakennuskokonaisuus sulautuu tontilla lähes huomaamattomaksi kokonaisuudeksi puistomaisen kasvillisuuden keskelle.

Selvitys ei tuo ilmi, että kuntoutustutkimuskeskuksen kulttuurihistoriallinen arvo olisi vähäinen, päinvastoin, kyseessä on toiminnaltaan ja sosiaalishistorialtaan ainutlaatuinen rakennus. Sen arkkitehtuuriin ja ympäristöön on aikoinaan panostettu valitsemalla tunnettu arkkitehti ja tunnettu maisemasuunnittelija. Museokeskus näkee käytettävissä olevien tietojen perusteella rakennuksella olevan kulttuurihistoriallista arvoa ja katsoo, että rakennuksen tuleva käyttötarkoitus tulee miettiä niin, että tulevassa asemakaavassa rakennuksen keskeisimmät osat voidaan merkitä suojelukohteeksi.

Samalla tontilla oleva Gustafsborgin entinen lastenkotirakennuksella on myös kulttuurihistoriallista arvoa. Rakennus on jo merkitty säilytettäväksi kohteeksi Turun kaupungin yleiskaavassa ja rakennus tulee suojella asemakaavanmuutoksen yhteydessä.

Turun museokeskus
Varsinais-Suomen alueellinen
vastuumuseo
Vapaa-aika, museopalvelut
museopalvelujohtaja

Juhani Ruohonen

TURKU

Lausunto

4 (4)

Vapaa-aika, museopalvelut

9.2.2022

Dnro 12987-2019
(10 02 03)

Kokoelmat ja kulttuuriperintö
-vastuualue
vastuualuepäälikkö

Maarit Talamo-
Kemiläinen

TIE-
DOKSI

Varsinais-Suomen ELY-kes-
kus, [kirjaamo.varsinais-
suomi@ely-keskus.fi](mailto:kirjaamo.varsinais-suomi@ely-keskus.fi)
Museovirasto, [kirjaamo@museo-
virasto.fi](mailto:kirjaamo@museo-
virasto.fi)
Varsinais-Suomen liitto, [kir-
jaamo@varsinais-suomi.fi](mailto:kir-
jaamo@varsinais-suomi.fi)